

С Т А Н О В И Щ Е

от д.изк. Незабравка Стоименова Иванова,
НХА, направление “Изобразителни изкуства и изкуствознание”
за придобиване на научна степен д.и.н
по направление “Изобразителни изкуства и изкуствознание” - 080402
за кандидат доц. д-р Саша Симеонова Лозанова

Дисертационният труд на доц. д-р Саша Лозанова на тема “Изкуството в дизайна” представлява задълбочено и обхватно изкуствоведско изследване, разгърнато в хронологическата последователност от 1830 до 2000 година с уточняващо подзаглавие “Европейска архитектура, интериорна среда и дизайн”. Засягат се художествено-естетическите процеси, стиловата характеристика, емблематичните за съответните периоди творби и техните създатели, което го прави значим научен труд с теоретико-приложна насоченост.

Авторът засяга не достатъчно изследвани аспекти на теорията и историята на дизайна, като прибегва към съчетание от няколко изкуствоведски методи на изследване – исторически, иконографски, сравнителен. В дисертацията се обединяват културологичния подход характерен за съвременното изкуствознание със специфичния за анализа на дизайна системен в това число и комуникативен способ.

Дисертацията съдържа 389 страници, от които 299 текст, списък на цитираните източници, библиография, състояща се от 76 заглавия на кирилица и латиница и 96 илюстрации. Структурирана на работата е увод, пет глави и заключение, след което следват приложения.

В дисертационният труд проблемните посоки на изследването се обособяват в няколко основни кръга разгърнати в посочените глави. Още в началото авторката мотивира своя избор на тема, нейните граници, цели и задачи, както и методическите принципи използвани в изследването.

В българското изкуствознание не е известно изследване, третиращо цялостно като единен еволюционен процес архитектурата, интериорната среда и дизайна. Те обикновено са разглеждани поотделно или в комбинация “архитектура – интериорна среда” и много рядко се засягат зависимостите между интериорната среда и дизайна. Изборът на времевите граници – 1830 – 2000 години е мотивиран от процесите в европейската архитектура, интериорна среда и дизайн, когато възможностите в архитектурното творчество инспирирани от классицизма и ампир са изчерпани и творчестките търсения се фокусират върху намирането на нови еволюционни пътища. Дизайнът по правило, разглеждан от времето на Първото световно промишлено изложение – 1851 г., в труда на С. Лозанова е третиран от по-ранни периоди, което е естествено, тъй като преломният момент – световното изложение, е трябвало да бъде подготвен от промишлената и художествената практика на 18 и 19 век. Интериорната среда предопределя характеристиките на дизайна, предназначен за обществено и индивидуално ползване и естествено – натоварен с многослойни семантични значения. Тук влиза в сила класификацията (Линдингер) на дизайна според

ролята на символиката и семантиката в образния строй на дизайнерските произведения. Този подход изключва третирането на дизайна в машинстроенето, транспорта и други дизайнерски области.

Обектът на изследване е европейската архитектура, интериорна среда и дизайн, докато предметът е стилово-художествената им еволюция в установените граници. Това включва и водещите естетически и художествени процеси, влияещи върху архитектурното, интериорното и дизайнерското развитие. “Основна гледна точка тук е историка – изкуствовед, осъществяващ хроника – летопис на еволюцията на изкуството на епохата, на етапите и на основните художествени направления...” – пише авторката, което естествено определя историко - изкуствоведческият подход на изследването. Този принцип е основен и авторката го следва отначало до края в дисертацията. Подчертан е преминаването от общите проблемни области и сфери към частните проявления на стилово-художествената образност. Преплитат се няколко линии на изследване – информационна, аналитична и оценъчна. Акцентира се преди всичко върху художественото начало, пластическата и образната страна на изследваните обекти. По този начин се открояват историческите закономерности в развитието на стиловата образност като същевременно са изявени произведенията на водещите автори и стилово определящите представители на архитектурата, интериорната среда и дизайнерските изделия.

Основна цел на труда е да се очертаят водещите творчески постижения в избраните материално-предметни области и същевременно да се разкрие богатството и многообразието на стиловете в архитектурата, интериора и изделията на дизайна в различните региони и страни в Европа. Така очертаният предмет и цели на изследването предполагат набора, селекцията, подредбата на огромен фактологически материал, неговото осмисляне в контекста на разработения методически подход. Авторката борави с огромно количество фактологически данни, умело ги подрежда и анализира и ги подчинява на цялостната си идея.

Обхваща се периода в развитието на европейската архитектура, интериорна среда и изделия на дизайна от 1830 – 1890 година. Изследването следва вече възприетата методика – от най-общите културно-исторически дадености на времето, през архитектурата и най-изявените произведения и автори, през интериора и дизайна на изделия. Обръща се внимание на еkleктиката, историзиращите стилове и произведения и романтичната линия на формообразуване. Особено значима е последната част на първата глава, където се разглеждат и анализират естетическите качества на изделията от дърво, тъкан, метал, керамика, порцелан и стъкло в отделните европейски страни.

В заключение на тази глава се обосновава линията на усъвършенстване на изделията на дизайна, тяхното развитие в динамиката на формите и стилово – естетическият им аспект. По този начин се подготвя пътят на следващите десетилетия във формообразуването и стилистиката на дизайн – изделията.

Отбелязват се причините за стилово-художествените аспекти на предметната среда. Набляга се върху облика на формиращите се регионални и национални движения и разновидности. Подчертава се ролята на символизма и

неоромантизма и значението на автори от различни страни и направления за движението ар нуво, сецесион и прочие разновидности на стила. Засяга се художествено - естетическата практика на архитекти в нашата страна и техните заслуги за развитието на стила. Разгледани са емблематични примери за обществен и жилищен интериор и постиженията на творците им. Акцентира се върху изделията от различни материали и техники, подчинени на стилово-художествените течения на епохата. Подчертава се тяхната роля и значение за по-нататъшното развитие на дизайнерската практика.

В дисертацията се разглежда художествено - пластичната практика в периода след Първата световна война. Третира се зараждането и развитието на кубизма, футуризма, конструктивизма, супрематизма и прочие движения и течения в художествената практика, влияещи особено върху дизайна. Изтъква се значението на холандското движение “Де Стил” за образно- пластичната характеристика на архитектурата, интериорната среда и дизайна. Споменати са също така характерни за продукцията на изделията нови оригинални стилово – художествени течения, които ще се развият тепърва през втората половина на XX век. В заключението на третата глава се подчертава, че идеите и практиката на архитекти и дизайнери от периода на “модерна” имат фундаментално място и значение за развитието на формообразуването на целия XX век.

Следва анализът на проблемите посветени на стила “ар деко” и неговите проявления в архитектурата, интериорната среда и дизайна. Проследени са причините за неговата поява, условията за развитието му и особено - архитектурните, интериорните и особено дизайнерските постижения на неговото време. Засягат се също така проблемите на функционализма и ролята на “Баухаус” за революционни изменения в архитектурата, интериора и най-вече – в дизайна.

В работата на С. Лозанова периода от 1945 до 2000 година е разгърнат значителен текстови обем. Засяга времето, когато европейската архитектура, интериорна среда и дизайн поемат от една страна линии на формотворчество от предвоенния период, а от друга страна – нови и по-мощни движения и тенденции. Утвърждава се функционалния принцип на формообразуване в цялата материално-предметна среда, налага се т.нар. “интернационален “ стил, чиято основна характеристика е рационалното формообразуване.

Успоредно с рационалното формообразуване се разгръща и линията на органичната архитектура, интериорна среда и дизайн. Анализирани са видни представители на органичното течение и техни емблематични произведения. Подчертава се, че в Европа това стилово-пластично движение най-често се асоциира с практиката в скандинавските страни, но и в други страни имаме големи постижения. Пример за това е италианската архитектура и особено – дизайн. По-обстойно се анализират и оценяват стилово-пластичните характеристики на дизайна в края на петата глава, особено в неговите “хай тек” и постмодернистки проявления.

В заключение от 290–299 с. се обобщава и оценява вътрешната логика на развитието при стиловете в архитектурата, интериорната среда и дизайна. Изяснява се вътрешната причинно-следствена връзка при процесите на

формообразуване определящо стиловете при дизайна. Набляга се на постиженията на творците в разглежданите сфери като се очертават бъдещи проблемни области на изследване. Откроява се взаимната обвързност в еволюцията на отделните етапи в развитието на материално-предметната среда. Разглеждането на взаимодействието между изкуството на дизайна с това на архитектурата и интериора е новаторски подход, който разкъсва традиционното досега възприемане на дизайнерската практика сама за себе си.

В обобщение: дисертационният труд на доц. д-р Саша Лозанова в своята цялост, представя и провокира нов поглед върху дизайнерската практика и възможните и взаимодействия със съвременните форми на изкуство. Същевременно тя очертава няколко особено важни проблемни области на изследване. Една от тези области се отнася до творческия процес на архитекти, дизайнери, художници, тяхното артистично кредо и еволюция включваща в себе си и индивидуалното разгръщане на художествено- творческия им потенциал.

Доц. д-р Саша Лозанова е завършила специалност “история на изкуството” в Московския Държавен Университет. Работила е като научен сътрудник в Институт за изкуствознание при БАН, както и в Институт за фолклор – БАН. Защитава докторска дисертация в Института за изкуствознание. Областите в които работи са предимно декоративно-приложните изкуства и дизайна. От 1997 година е преподавател в Лесотехническия Университет – София по дисциплините “История на дизайна” и “История на изкуството”. Позната е на специалистите и особено на творците в приложните изкуства и дизайна с нейната активна преподавателска и изкуствоведска работа. Тя е автор на множество статии, студии и няколко книги, някои от които в съавторство. Има издадено учебно помагало за магистърски курсове в Лесотехническия Университет за специалност “Дизайн на мебели”, в което засяга връзката на дизайна с архитектурата и интериорната среда.

Въз основа на постиженията в дисертационния труд и благодарение на цялостната научно-изследователска и преподавателска дейност на доц. д-р Саша Лозанова, считам убедено че заслужава присъждането на научна степен
“ДОКТОР ПО ИЗКУСТВЗНАНИЕ”

Доц. д.изк. Незабравка Иванова